

A fiúk nem mertek röhögni. Túl drámai volt a pillanat. És különben hátha így lesz. Apjuk körül annyi csoda esett már!

Dungyerszky Gyokó, a bácskai nábob fia hozta el a pénzt. Akadt miből. És mert Sándor bácsi igazi drámaíró, aki évtizedeken át vigyázott a duhaj Dungyerszkyre, mert tudta: egyszer főszerepet kap az ő életrajzművében, most elég volt a hívó szó.

Popper is állta a szavát. Kísérő detektívet adott mellé a határig, és papírokat pecséttekkel.

Amikor Pádovába ért, sírni lett volna kedve. Ott döbönt rá: egyetlen mondatot sem tud semmilyen nyelven. Csak magyarul beszél. Az anyanyelve lesz a gyilkosa. Ha nincs mellette barát, tolmács, kiművelt szerető, ő bizony éhen hal. Egyszer már megesett vele, ilyen megalázó pokol, Amszterdamban. A Rembrandt-tricentenáriumon, 1906-ban. De akkor fiatal volt, győzedelmes, elegáns. Gepárd. Sokan így hívták. Most meg öreg, elgyötört, szíven szúrt.

Egy cigány segített rajta. Erdélyből ösmerte, itt az Alpesi Vadász étteremben húzta. Nála lakott egy hétig.

Valaha járt Kossuthnál, Turinban. Újságíróként tisztelgett az agg előtt egy küldöttség tagjaként. Szép cikket írt. De úgy írta – még fiatal volt –, hogy nem tudta, mi van a nagy ember lelkében. Most már tudja.

Tandori Dezső

JÓ MULATSÁGOK, FÉRFIMUNKÁK

És női munkák. Tiszta volt az út,
a két nő futott. Kondérral futottak
a szemközti Gyros Pita felé, de
elcsúsztak egy banánhéjon. Az úttest
s a járdaszél, mint erdőszél kies
darab húsokkal tarkállózott, fönt az
ég tiszta volt azonban. Hamarost
megérkezett a Gyros tulajja,
az ég borulatának az időjósok
új borulati sebességét észlelhatték.
Ismertem az eget, ismertem az utat,
ismertem a busz ritkás menetrendjét,
néztem a ritkuló gesztenyelombokat,
ó, e lombok 1956 októberében
az elsötétült ég arca alatt
oly picli lángremények égésével
hulltak le rőten a földre,
és a munkahelyeit elkerülő nép
végiggázolt a friss avaron, néztük,
akár a világháború előtt

a román olajjal a Birodalom felé lassan
 húzó uszályokat Dunánkon,
 a papa (már kirúgott, elvben fél év
 börtönre ítélt MAV-igazgató)
 mondta, és családi legenda maradt ez:
 a vasútnál akkora vámot vetettek ki,
 hogy így legalább ez a késedelem lett.
 Ugrattuk a papát, ő nyerte meg
 a háborút. Aztán ránk omlott
 a fél ház.

Én akkor nem tudtam, soká
 fog tartani az, de már gyerekfejjel
 tiltakoztam, kilenc-tíz évesen,
 anyámék kiskapitalista tervezetései ellen,
 ahogy ismerőseik butiknyitásra akarták volna
 rávenni őket, nem is volt komoly a dolog.
 A szabad világról a balatonlellei
 vasúti újságkioszk volt soká
 az utolsó emlékem. Tenger színes kiadvány!
 Ma már, megismételve 1991-es
 teljesítményemet, sporton és irodalmon kívül lapot
 megint semmit se olvasok.

Álltam

a tömérdék húst nézve, és a vicc állapotának
 megváltása volt enyém. Nem gondoltam,
 mert nem merek gondolni
 az egész emberi lét legnagyobb förtelmére,
 amit az állatokkal művelünk,
 marhavagonokba tuszkoljuk nemcsak a szegény
 marhákat, de a jámbor és jószívű disznókat is,
 vasbotokkal vagdossuk faruk a Nagy Kapun betelerelőben,
 szemükbe köpünk, ha szájuk habzik,
 bajuszt rajzolunk árva pofájukra, ha könnyeznek ott,
 és álmodom néha egy öreg ökörrel,
 ki elmondta nékem már többször:
 „Arab-zsidó tudós voltam, közös származék,
 matematikus, és holtom után
 lelkem ennek a jámbor ökör állatnak
 testébe költözött át, ezt a szakemberlegények
 a tekintetemből kiolvasták,
 és a vágóhídon külön kivégzést
 rendeltek el nekem, fiam, ne tudd meg!
 akkoriban még felhasználhatatlannak ítélt
 állati részeket kezdtek felhalmozni köröttem,
 lassan pörkölni kezdték az anyagot,
 híreket olvastak fel nekem:
 ma találták fel a hidrogénbombát,

ma omlott össze Csernobil,
 ma dőlt le a Két Torony,
 ma derült fény öregasszonyok földönfutóvá tételére
 a kákalukai dágványban, lakásüzérek
 juttatták oda őket, de mivel embernek ember
 nem farkasa, nem verték meg őket vasdoronggal,
 nem köpték szemem őket, nem rajzoltak nekik bajuszt,
 hajaj, fiam”, fakadt dalra az ősz örök-matematikos
 ökör-lélek, „ez mind a hús rettenetes füstjéből szállt,
 és nem tarkázták” – nem mertem megsűgni néki: üdvre! –
 „hangulatosnak szánt slágerek, de a rettentő pörkölődés
 elérte szegény testemet is, én nem tudom, az ökör régi
 lelke hol járt, én tehetetlenül haltam meg ismét
 az évtizedek lassú máglyahalmán” és a többi,
 hagyom, álmom volt ez, nem újsághír:

De

én csak álltam, a sok húst valahogy összesöpörték,
 marhahúst, gondolom, nem értek a népek szokásaihoz,
 nem is az, hogy nem értek, de ahogy a megállóban álltam,
 ez volt bennem: „Ó, istenem, de jó, hogy nincs semmi,
 csak az ég, mely újra tiszta, fekete szegélyekkel,
 s ha beborul, mondjuk, Szentmihály felett,
 tudhatom, ott egy atyafi jött rá épp, lovát ellopták,
 vagy ha különösen ragyog a nap, sejthetek olyat,
 hogy egy mai aranyjános egy mai petőfisándor
 meglett barátságával örvend, vagy másoknak sikerült a nagy
 bűvészmutatvány: »Az istennek sem akarom megadni,
 ami a császáré!« – és megúszták.”

Egyedüli létben

álltam ott a megállóban, nem volt szükségem
 az emberekre, nem, hogy lelkem kibeszéljem velük,
 nem, hogy közösen cigarettára gyűjtsunk – nem cigizek már,
 nem, hogy egymást átöleljük – nem ölelkezem,
 nem, hogy borral koccintsunk – áttértem a sörre,
 a bort eldobtam, s örömmel jelentem, sörömtől is
 undorodom már, nem ülök vasúti fülkékbe, hogy
 Bécsbe menjek akár, nem utazom repülőgéppel
 Észak-Írországba se, nem én, sem az egymást
 püfölő vagy épp egymással békülő bőrszínek földjeire,
 se a Gázai övezetbe, se Haifába, de nem ily
 karakánsgból nem utazom akkor Párizsba se, Londonba,
 hanem mert egy kis állat lett életem utolsó személyisége
 – a medvéim mellett, akik azonban tragikusan magukra
 maradnak, ha meghalunk, feleségem és én;
 és az egyetlen földi esemény, mely érdekel még,
 egészségemen, a magyar gazdasági helyzet valamiféle
 megmentődésén s házunk épségén túl: a Nagy és a Kis

Koala Kártyabajnokság, ahol a II. liga középjátékában
 11 klub iszonyú tömegverekedése zajlik, és a 2.
 Bundesliga küzdelmeit is látom hetenként kétszer,
 más alkalmakkor csak egy-egy régi vár, kolostor,
 kivégzésekhez használt piactér turistacsalogató képeit
 nézem fél percig, egy percig. Nem szeretem saját bánatomat sem.
 Bejönnek általa a remények. Nem akarok, mint Sajó László írta
 Vörösmarty-versében, egyszerre megőrülni, örülni meg
 az istennel. Lenullázódnak a levelezések, levendulázódnak a
 telefonálgatások, a találkozásokról már,
 ha emlétek efféléket (telefonon), egyszerűen tiszta kacajjal
 beszélnek a partnerek. Ja, még a munka van meg (kiderül), (itt is),
 és nem mondok olyat se, hogy „minden rosszul van”,
 egyszerűsítettem: minden *van*.

A lombok, fonnyadozva,
 szórták leveleiket egy-két húscafatra a járdán, az autók
 az úttesten péppé törték a többit. Magam maradtam.

Magam maradtam, és elgondoltam:
 én is itt lettem volna, csak emberi hús, csont, velő,
 belekből kibuggyant előszar, félrecsuklott fej,
 ha akkor a roppant tűzvörös kocsi elé belépek,
 midőn még tényleg tiszta volt az ég, ez év
 júniusának utolsó napján. Álltam,
 tökjózanon, nehéz cipőben,
 üres vagy nem üres szívvel reggel hétkor, nem túl igyekezve,
 otthon kis verebem, a Mátyás Ivántól kölcsönzött nevű Totyi,
 feleségem és kutyám épp távol, álltam a nem épp üres semmiben.
 Körforgalmi tér ez a Clark Ádám, itt élek 65. éve, itt dobogok,
 nem részletezem, egy tűzoltóautó jött a Fő utca felől.
 (Most rézsút nekem a színtér.) És szemem, agyam,
 mindenem, ami aztán ott kenődhetett volna el a rossz aszfalton,
 úgy határozott, igen, úgy határoztam, ahogy íróként is határozgatok,
 ez a nagy autó bemegy a körforgalomba.
 Ott ez könnyen úgy is látszik. Léptem előre.
 Szerencsére lassan, lomhán, szívemben az emberiség iránti
 tehetetlen közönnyel, nyilván, bár semmire, senkire
 nem gondoltam, csak hogy a Fény utcai piacon
 Totyimnak salátát, krumplit és fűrtös kölest vegyek,
 akkor még bort ittam, felhajtsak pár kétdecit,
 s kocsmárosommal a Bundesliga eredményeit megbeszéljem.
 Maximum. És a nagy autó, mondom, nem ment be a körforgalomba,
 hanem felém jött, csaknem levágva nagy orrom,
 higgadtan lecövekelttem. Ha egy fél lépést teszek – de már mondtam.
 Gyalázatra hevertem volna kétszer két pár kerék után
 combtőből szétúzva, avagy hasam fordult volna ki, nem folytatom,
 és kanállal szedtek volna össze, felfosztak volna, de még

napok múltán is látszottak volna egy Tandori Dezső nevét rég elvesztett matériaállomány nyomai ott, ahol most váraoztam, ahol a széthullt állati húrok utolsó darabjai is eltűntek szemem elöl, s nem azért, mert lehunytam, s nem azért hunytam le, mert nem akartam semmit látni, hanem mert égett a szemem a tegnapi sok munkától, ja, mert el ne felejtsem, dolgozni is majdnem ugyanúgy szeretek, mint medvéimmal foglalkozni, és a lóversenyt is elvettem magamtól, ja, és egy friss pletykát még ide a kilencvenes évek elejéről: a nagy köztiszteletnek örvendő észak-országi ügető-hajtó az addigi legsikeresebb lovat, saját lovát, skanzen és szanzen lókolbásznak adta, lehet, szobrot sem emeltetett néki. Hát ez az, amiért csüggedni nem szabad, ahogy a régi költők mondták, és át is adom a szót, és remélem, szószátyárkodásom büntetésekül nem fogok éjjel az ökörbe költözött matematikuslélekkel álmodni, egyébként a sörtől jól alszom, ha fát a hátamon vágni még azért úgy a könyvkiadás és a honoráriumok fejszéivel az eddigig fokozó ütemben nem lehet is, hanem hát nem élünk már Sztahanov és a munkaverseny korában. És tévedni is szabad; ha például az apró hús nem gyros satóbbi. Na és. Jaj, hallgassak el!

Kelevéz Ágnes

„LELKEM BEN BAKHÁNSZLÁRMA TOMBOL”

A fiatal Babits dionüszoszi és apollóni verseiről

Babits filozófiai alapozottságú, fiatalkori költészetének kísérletező, játékos és ugyanakkor elmélyült világát az egy napon született ikerversek, a BAKHÁNSZLÁRMA és a HEGESO SÍRJA keletkezése, a világirodalmi hatások termékeny összefonódása példázza talán a legjobban. A két verssel kapcsolatban Rába György emelte ki elsőként azt a szemléletbeli, filozófiai törekvést, melyre Babits ihlettörténeti vallomásai is utalnak, hogy a BAKHÁNSZLÁRMA a nietzschei értelemben vett, látomásos dionüszoszi mámor költői kifejezése, a HEGESO SÍRJA pedig ennek létszemléleti párjaként az apollónikus látásmód szobrászi tömörséggel megformázott szonettje.¹ Bár sokat írtak a versek életrajzi és eszmétörténeti háttéréről, mégis maradtak talányok, melyek megfejtésre várnak, hiszen azt pontosan tudjuk, hogy a versek Szekszárdon, egy forró nyári napon születtek, de az bizonytalan, hogy melyik évben, Nietzsche filozófiai hatása is jól ismert, ám a Babits által fennmaradt keletkezéstörténeti vallomásokban emlegetett ihlető Michelet-mű mindmáig azonosításra várt, s így annak esetleges poétikai, filozófiai jelentősége, ösz-